

David Cases, Palafrugell, 24 de febrer del 2024

[Text de la presentació del llibre *S'obre el teló*, a la Llibreria NoLlegiu-Mediterrània de Palafrugell]

UNA FINESTRA A UN UNIVERS ESTRANY I ALHORA PROPER

Llegir Bardera és exposar-se a una incomoditat premeditada molt interessant: la que resulta d'interpretar cada text sense tirar la tovallola davant d'aparents absurditats, contradiccions i, ocasionalment, també, horrors. La seva és una literatura on el lector només pot ser actiu, obligat a participar ni que sigui pel fet de mostrar-se refractari a tot allò que llegeix, esdevenint una experiència intel·ligent i meritòria. I és que a qualsevol art, tant més important que conèixer el punt de vista d'un autor, és conformar-se'n un de propi, posicionant-se, descobrir-se un mateix.

El títol d'aquesta obra és ben revelador. L'equiparació entre realitat i teatre o vida i espectacle no és pas nova a la literatura, però aquest autor sempre aconsegueix que l'espectador no pugui estar gaire quiet a la butaca, quan mira l'aparador; de fet, la seva proposta consisteix més aviat a posar el pati de butaques dins del propi escenari de forma que el lector no es desempallega del que l'envolta sinó que amb el seu silenci, temor o rebuig ultima l'experiència dramàtica. Cap lector surt il·lès de la lectura, com quan es munta en una muntanya russa i davant el vertigen d'una baixada no es pot deturar l'atracció. En un trajecte artístic d'aquest tipus, seria possible fer una paranomàsia del títol escollit per un altre: 'Sobra el teló'. Avisats esteu!

Quina és la mirada de l'autor, el segell que identifica bona part de les seves obres? Interpretar l'altri sempre és arriscat però es tracta d'una percepció, una sospita i possiblement una convicció que la vida, la societat, la cultura o la civilització no són com sovint pensem i sobretot no són com se'ns ha dit que són. L'univers literari que mostra no és compatible amb la ingenuïtat, l'empatia, la

comprensió i aquest tipus de valors que associem al concepte d'humanitat, perquè el que mostra és una inquietant i sistemàtica desprotecció de l'individu; i és que el món no és un lloc gens recomanable per a viure-hi i, per això mateix, és indecent fer-ne un espectacle, adoptar la indiferència davant el dolor o la maldat. La còmoda conxorxa col·lectiva en què possiblement vivim és emmirallada en referents molt respectats (família, parella, metges, professors, pensadors, coses tan entranyables com els clicks, peluixos o el Gegant del Pi) i en situacions quotidianes que tots compartim però ens neguiteja i ens fa mal veure'n el costat sinistre, que hi és. Cadascú és lliure de reaccionar amb espant o resignació, i a vegades el públic dins la ficció calla o aplaudeix o protesta i tots ens hi reconeixem en certa manera. En aquest univers literari, la follia és respectada i campa arreu; amb el nostre elogi o aquiescència en formem part també.

La tècnica dels 47 textos de Damià Bardera es pot desgranar en aspectes diversos. En consonància amb el títol, escull un gènere ambigu, inequívocament teatral en les formes (tots els textos tenen acotacions i diàleg) però d'impossible representació per raons vàries com la brevetat de cadascun o la complexitat mateixa del públic que en forma part, entre altres. Pel fet que cada text és tan curt i sorprenent, esdevé una petita unitat dins d'un col·lectiu, semblantment a com ho fa la poesia. I l'anecdolari que s'hi exposa té una base narrativa similar a la dels relats breus. Així, doncs, no sembla sinó que la irreverència de l'autor davant tantes coses l'hagi portat també a certa heterodòxia en les formes literàries.

En tot el que es diu i passa, el llenguatge és fonamental com element que interpreta la realitat, la crea o l'oculta, a conveniència. Sota la inversemblança de cadàvers que xerren o esquelets que se suïciden, de l'estultícia de figures socialment sacralitzades com dentistes perversos, psiquiatres embogits o pedagogs que fan el criatura, o d'ocurrències curioses com lleons que no devoren, feres desfermades que s'imposen a la humanitat, clicks pirates que no naveguen o gegants del pi que no ballen, hi ha una reflexió del llenguatge com element manipulador i emmascarador, creatiu i poderós, que ens fa adonar dels nostres prejudicis, les nostres expectatives apreses i els nostres afectes i temors instintius. El final abrupte de cada text és una ruptura dels convencionalismes amb què

vivim i això ens aboca a descobrir la percepció acrítica amb què identifiquem coses i fets o adonar-nos de les conseqüències nefastes dels nostres actes: l'important esdevé banal, la ximpleria s'entronitza, l'impossible passa i tot segueix el curs natural de les coses, sorprenentment.

No és d'estranyar que l'autor opti sistemàticament per personatges sense nom (només a 4 textos n'hi ha): negar-los la identitat és una forma d'impedir la seva singularitat perquè, a banda que la brevetat del gènere no permet desenvolupar conflictes o evolucionar, sobretot, res del que ocorre és excepcional, lamentablement. Per això els protagonistes són en realitat professions (metge i infermera, pintor realista, il·lusionista, polític i periodista), sexes (home de plàstic i dona de silicona, domador de lleons i dona barbuda, esquelet mascle i esquelet femella), races (nen blanc i nen negre, goril·la normal i goril·la albí), edats (ancià i anciana, germà gran i petit, mare anciana i fill solter, nena preadolescent i dentista, avis), cooperadors recíprocs o complementaris (doctor i pacient, nen caçador i lleó de peluix, mare i fill, monarca i bufó, vocals i consonants), estats (home amb càncer i dona amb càncer, comunista de tota la vida i home estruç, maniquins, esquelets) i, sense miraments, a vegades queden reduïts a meres nomenclatures com lletres o números (filòsof A i filòsof B, esquelet A i esquelet B, mim A i mim B, home 1 i home 2, cadàver 458 i cadàver 459). Sense empatia, l'autor manté un absolut distanciament de les seves criatures i de retruc ens priva a nosaltres de qualsevol admiració o compassió possibles, sotmetent-nos disciplinadament.

L'anàlisi de la realitat es plasma estructuralment en dualitats, estructures binàries que permeten fer contrastos simètrics de conductes de personatges o establir analogies i suports entre ells, altres vegades. Per això a gairebé la totalitat dels textos només hi ha dos personatges i, en els que no és així, es forma un col·lectiu davant del públic. Per exemple, el passatge del neurocirurgià principal i el neurocirurgià auxiliar davant el pacient Ramon, el pare amb el nen davant del públic, el goril·la blanc i l'albí amb rerefons de foques i hipopòtams. Això té a veure amb l'intent reeixit de l'autor de procurar que el lector se centri en allò que

se li presenta, de posar els recursos imprescindibles però estrictament necessaris a la ficció. Austeritat al servei de l'objectiu que busca. Simplicitat aparent.

I en aquest univers tan estrany i alhora tan proper a nosaltres, convé parar-se a pensar si qüestionar les coses no és del tot imprescindible o simplement inevitable: els personatges són referents molt compartits, presents a vides comunes i en situacions quotidianes, o formen part del nostre imaginari. Alguns tenen a veure amb lligams com la institució familiar, matrimonial, parental o d'amistat: un dia de pesca entre un pare i un fill, dos ancians que creuen un pas al capvespre, una germana gran que dona de menjar una bombeta al seu germà petit, una muller que intenta endebades explicar un secret al ximple del seu marit ... En tots hi ha una esquerda insospitada i significativa, un fet tràgic o una transgressió. Altres estan relacionats amb els àmbits de la salut i l'educació com infermeres, metges, psiquiatres, dentistes, filòsofs, pedagogs: ningú exerceix al servei dels demés sinó que satisfan la seva vanitat o instints primaris, amb desinterès. Alguns són al nostre imaginari ben tradicional, com el gegant del pi i el de la ciutat, els famosos clicks de Playmòbil, un peluix o una nina, o els animals del parc zoològic: opinen, debaten i, sorprenentment, a vegades prenen decisions enraonades. I, això no obstant, no es defugen temes actuals i controvertits, com la corrupció en la connivència hilarant entre un polític i un periodista, el càncer quan dos pacients es miren mútuament en treure's la perruca, el maltractament amb una mare impotent davant el seu fill...

Per pair tot això es necessita humor i complicitat, i d'això també n'hi ha a l'univers barderià. A vegades en les pròpies anècdotes ocurrents com esposos que tornen a treballar després de no haver aconseguit suïcidar-se, esquelets com Rossend i Hortència que se saben afortunats de no viure perquè així s'han pogut conèixer, la sardana inclusiva dels pedagogs que no permet als infants adherir-s'hi o la cita romàntica entre dos caníbals mentre un llegeix el diari i l'altre pren un vermut ... També el veiem en l'ús sorprenent d'algunes expressions: paraules d'amor com 'Estem fets l'un per l'altre', per part de dos caníbals que es devoren de mutu acord, o apassionades com el 'Sóc tota teva' que adreça la dona de silicona a l'home de plàstic, o la cadència del 'Tres-dos-un-zero' corejada amb entusiasme

per un públic que presència el suïcidi de dos ancians, l'expressió 'Bé' i la resposta 'Ah, bueno, tu rai! d'un amic a l'altre quan l'assabenta de la mort dels seus dos fills, el "No era la nostra hora' del frustrat intent de suïcidi d'un matrimoni ... Humor que també aporten les acotacions teatrals, amb anotacions sobre l'espai com el minúscul ascensor on queden atrapats un polític i un periodista o descripcions aparentment anodines o impertinents com la de la 'residència infantil descolorida' on un nen negre pregunta a un nen blanc i la de la 'descomunal sala forense nova de trinca, intacta' d'un dipòsit de cadàvers. A vegades són força suggerents com aquella de la 'fredor suau, impoluta, moderadament acollidora' d'una consulta psiquiàtrica o suggestives com la de la 'clínica dental blau cel' on una preadolescent és atesa. En altres, són impertinents i poètiques com 'matí suau de diumenge'.

En conclusió, tenim l'oportunitat de fer-nos amb una manera esbiaixada de mirar i de pensar que enriqueix la nostra percepció de la realitat. Llegint Damià Bardera obrim una finestra que no sabíem que hi havia a casa nostra i veiem un paisatge que no coneixíem tan bé com pensàvem. La brutalitat d'algunes imatges i la corrosió que a cops experimentem ens fan adonar que pitjor seria no reaccionar. I aquesta és possiblement l'aportació de l'autor, la seva reacció, que qüestiona també la de tots nosaltres. Res més apropiat en aquests dies de frivolidat carnavalesca.